СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ

Камен Петров, доц. д-р
Катедра „Регионално развитие“,
УНСС – София
e-mail: petrovk@abv.bg, kpetrov@unwe.bg

Резюме: *Тази статия е посветена на разглеждането на някои териториални проблеми в Република България. Направени са предложения за ново структуриране на регионите за планиране и промяна във функционалната структура на населените места и съответно на българското село. Уловени са някои нови тенденции в регионалното развитие, свързани с пространственото развитие на националната ни територия.*

Ключови думи: *регион, развитие, територия, структура, управление, ниво.*

JEL: *R10, R15.*

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT

Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD
Department of Regional development,
UNWE – Sofia
e-mail: petrovk@abv.bg, kpetrov@unwe.bg

Abstract: *This article is devoted to the consideration of some territorial problems in the Republic of Bulgaria. Proposals have been made for a new structuring of the regions for planning and change in the functional structure of the settlements and respectively the Bulgarian village. Some new trends in regional development related to the spatial development of our national territory have been captured.*

Kew words: *regional, development, territory, structure, economy, level.*

JEL: *R10, R15.*

Увод

В съвременния свят е известно, че управлението на регионалното развитие е крайния етап на сложния и хетерогенен процес на цялостно организиране и функциониране на дейностите в националното пространство, а от там и на оптимално териториално устройство. В тази

посока регионалното развитие трябва да се възприема като функционална и интегративна дейност, в която територията и пространството са базовите вектори. В допълнение управлението на регионалното развитие се извършва на базата на утвърдени регионални (локални, районни) структури и има институционална йерархия. В хронологически порядък се забелязва, че администрирането на регионалното управление има своя положителен жизнен цикъл, но в пространствен смисъл се проявяват процеси като усилват емиграцията на човешките ресурси, влошаване качеството на околната среда, увеличават се разходите за поддържане на устойчиво качество на живота. Това води до търсене на постоянни решения за подобряване на регионалната политика. Това налага в чисто териториалния подход да се търсят възможности за усъвършенстване на взаимодействието между местен бизнес, общество и публично управление. В допълнение необходимостта от създаване на ново регионално ниво на управление в България е все по уместно начинание, което със сигурност би имало положително въздействие върху пространственото ни развитие. Същевременно процесите на иновации – дигитализация, информационни технологии, системни научни анализи, измерване на районната ефективност задават възможност за. оптимизиране профила на административно териториалните единици от различни таксономични равнища. Това ни дава основание в настоящето изложение да представим някои важни насоки и подходи за оптимизирането на териториалното устройство на българската държава с цел преодоляване на задълбочаващите се регионални различия и дисбаланси. В хронологичен план по българските земи първоначално с по-силно влияние са били природните фактори, които били определящи при избора на място за изграждане и развитието на дадено селище, но през последните 40-50 години промяната в нагласите на обществото е осезаема и води до формиране на нова гражданска и ценностна система и различен подход при избора на място за живеене. Без да се подценяват и съвременните управленски решения, все пак може да се заключи, че не малка част от проблемите на селищната мрежа в страната понастоящем се дължат на социално-икономическите промени през втората половина на XX в., в резултат на които се осъществява хаотични демографско и пространствено разрастване на определени градски центрове, което предизвиква свръхконцентрация на население и масово обезлюдяване на определени части от националното геопространство.

Тенденции в регионалното развитие и устройствените политики.

Възприемайки общините и областите като териториални системи, изградени от взаимосвързани елементи с природен, социален, икономически, културен, екологичен характер, логичен е въпросът кои от тях имат водеща роля за консолидацията на територията и обособяването и в система. Изходна позиция е че общините и областите са структурирани административно и се опитват обективно да управляват съществуващото регионално многообразие и нееднородност на териториалните системи. Така в установените различия и неравенства в националното геопространство се очертават изменения на структурата, организацията и функциите на природно-социалните системи и формиране на нови такива под влияние на сложен комплекс от взаимообвързани процеси. Ето защо, факторният анализ е основен метод в процеса на разкриване на протичащите процеси в териториалното и административно устройство. В допълнение, моделирането на регионалното развитие следва да бъде в основата на последващите управленски действия. Въпреки, че наред с значението на природните фактори териториалното разделение на труда може да има базова роля за формирането на облика на територията. За нас е важно да откроим лимитиращо значение на големите планински масиви, или катализиращо влияние – долините на големите реки или като цяло землищата и териториалните ареали на административните единици. Защото от съществено значението на териториалните елементи е тяхното географско положение, граници, природен потенциал, които могат да бъдат определени като предпоставка за възникване на специфични форми на организация на пространството, които обществото, чрез своята дейност надгражда, трансформира, деформира и генерира типа регионална система. Може да се предположи, че разкритите неравенства в социалното, икономическо и урбанистично развитие оказват цялостно въздействие върху пространственото и регионално развитие на отделния регион или територия. Тук възниква основния въпрос, защо се изоставя значението на териториалния компонент за сметка на управленския и чисто бюрократичния начин на дефиниране на проблемите. На практика по-верен би бил подхода на съчетаване на няколко фактора или условия, които трябва да почива териториалното и административно устройство. Големият дефицит свързан с извеждането на подхода е опита да се обоснове виждането, че административното и териториално устройство в по-разчленен вид означава и изразходване на по-голям финансов ресурс. Тази постановка според мен не почива на здрава основа, защото териториално устройствените политики се правят за населението и респективно за улеснения на бизнеса, а не за налагане

на централизиран модел на управление с минимално значение на отделните териториални единици за сметка на централната администрация. Също така, регионалната динамиката на социалните показатели разкрива тенденцията, че икономическият растеж не винаги е обвързан с нарастване на благосъстоянието на населението със същите темпове. В допълнение, нараства регионалната контрасност в социалните процеси. Регионалното многообразие от своята страна разширява обхватът на териториите, попадащи под влиянието на повече от един селищен/икономически център. Така определянето на тяхната районна принадлежност е сложен проблем от методологична гледна точка, но също така управлението на подобен тип територии следва да се основават на качествено нов подход, отчитащ тази тяхна особеност и даващ възможност за развитието им, което да не бъде ограничено от административните граници. Разширява се и пространствения обхват на териториите без изявен селищен/ икономически лидер, двигател на растежа и развитието. Това предизвиква допълнителни трансформации и преориентация на потоците на капитали и промени в пространственото поведение и действия на хората.

Структуриране на междинно ниво на регионално управление.

В пространствено отношение географското положение е фактора, който предопределя темпото на териториално развитие на съвременната национална държава. За България като кръстопътна точка в Югоизточна Европа в последните години се изведоха редица дефицити в териториален аспект. Очертаха се редица дисбаланси между отделните области в страната, влоши се качеството на регионалната свързаност между локалните центрове, няколко региона се намират в упадък, влошено е състоянието и на приграничните територии и общини. Това е една от причините страната постепенно да превръща в транзитна зона за движение на стоки и капитали от и за Европа към и от Близкия и Среден Изток.Така очертаващите се нови регионални модели на функциониране на системите нямат необходимата структурираност и устойчивост, което оказва влияние върху поведението на хората, а от там и трудността за формиране на региони с изтеглящо социално-икономическо развитие. Другият съществен фактор оказващ влияние върху пространственото развитие на страната е възможността да се насърчи икономическо развитие. Порочното на тези промени е, че при тях се запазва силната роля на държавата в хоризонтален и вертикален властови порядък. Съгласно действащата нормативна уредба административно-териториални единици (АТЕ) са тези, които имат юридически статут и това са общините и областите. При този процес трябва

да се има предвид, че в сегашният си вид териториалното устройство се дооформя през 1998 г., когато се стига до реформата на ниво "област". Тази реформа заличава старите области създадени през 1987 г., и възстановява старите окръзи вече под името "области" с обосновката, че те са доказали своята жизнеспособност и трайността на създадените взаимовръзки, транспортни схеми и отношения с централната власт. Реформата се осъществи и чрез промяната на чл. 6, в чиято ал. 1 на Закона за административно-териториално устройство на Република България /ЗАТУРБ/, е записано, че територията на Република България се разделя на 28 области. Тук е необходимо да се отбележи, че факторите, които предопределя от селищната мрежа и функциите на населените места има и определена демографска структура, която обаче след 1998 до 2020 г. постепенно формира нов облик и структура на населението в страната и налага отново да се търсят възможности за реформиране. Необходимо е да имаме предвид, че селищната мрежа се формира в резултат на продължително историческо развитие на геопространството, но не бива да се възприема само като механичен сбор от население места, имащи различен брой население. Голямата въпросителна по отношение моделът на развитие и правилната оценка за него и противовеса с европейската теория за изучаване на „поведението‘‘ на населените места от различен ранг, изразявайки хипотезата в Шестия кохезионен доклад, че големите градски центрове, освен основни опорни селища и двигатели на растежа и развитието, са и по податливи на външни влияния и по-неустойчиви в своето поведение. Насърчаването на тези процеси води до допълнително увеличаването на регионалните различия и дисбалансите между отделните територии. Виждането за реализация на успешно регионално развитие чрез развитието на селища мрежа с населени места „балансьори‘‘ на големите градове е приоритет, който на практика увеличава разликите между отделните населени места и региони. Това предполага, че на базата на формирането на тенденция към намаляването на населението в страната извежда и потребност от прекрояване на териториалния обхват на районите за планиране. Също така и превръщането им в административно териториални единици. Предвид създадената традиция е необходимо сегашните райони за планиране да останат 6, но да прегрупират така, че да отговарят на NUTS II. Такова райониране е възможно ако град София (1 328 хил. д.), Софийски област (226 хил. д.), област Монтана (127 хил. д.) и област Видин (82 хил. д), формират Западен район за планиране, Северен район за планиране формират, област Враца (159 хил. д), област Плевен (236 хил. д.), област Ловеч (122 хил. д.), област Велико Търново

(232 хил. д.), област Габрово (106 хил. д), област Разград (110 хил. д) и област Русе (215 хил. д.), - Североизточен район за планиране да включва областите Силистра (108 хил. д.), Добрич (171 хил. д.), Варна (469 хил. д.), Шумен (172 хил. д.) и Търговище (110 хил. д.), Югоизточен район за планиране да включва областите Хасково (225 хил. д.), Стара Загора (313 хил. д.), Сливен (184 хил. д.), Ямбол (117 хил. д.) и Бургас (409 хил. д.), а Южен район за планиране, включва областите Пловдив (666 хил. д) Пазарджик (252 хил. д.), Перник (119 хил. д.), Кюстендил (116 хил. д.), Благоевград (302 хил. д.), Смолян (103 хил. д.) и Кърджали (158 хил. д.). Едно нова такова деление, ще създаде предпоставка за нов модел на регионално развитие и промени в териториалното-устройство на страната с цел намаляване на регионалните различия. Този модел може да се развие, защото при намаляващо население е необходимо да се разширяват перифериите на областните градове, в които да се концентрират новите икономически дейности от локален ранг. В настоящият момент селищната мрежа в страната може да се определи като слабо полицентрична мрежа от градски центрове, което с новото деление може да се промени. Чрез увеличаване на броя на опорните градски центрове, ще се дадат повече възможности за развитие на населени места с намаляващото население и задълбочаващите се процеси на обезлюдяване. В тези територии е необходимо да се създадат условия за инвестиции и управление на територията по прагматично чрез нов подход на програмиране и развитие на отделните пространства в рамките на населените места и около тях.

Структура, големина и проблеми на населените места.

В демографско отношение населените места имат своето развитие, като след 1878 г. те постепенно нарастват до към 1971 г., когато започва постепенното забавяне в демографското им нарастване. Можем да изведем няколко причини за това, но първата е тази, че постепенната модернизация и урбанизация на страната претърпява промяна най-вече в демографската структура на населението. Като друга причина може да се изведе, че в урбанизираната среда или градския начин на живот нивото на раждаемост пада и така се очертават негативни демографски процеси. Друг фактор може да се приеме и липсата на имигранти в България след 50-те години на XX век, а в периода след 1990 г. се забелязва обратния процес на емиграция на значителен дял от младото население в посока Европа, САЩ и Австралия. Това предопределя и търсенето на възможности за оптимизиране на съществуващата териториална и устройствена политика. В тази посока основен критерии си остава

броят на населението. Макар да не отразява йерархичната им съподчиненост и да не дава представа за техните функции, анализът на база този критерий в хронологичен план дава представа за най-общите промени, настъпващи в селищната система на страната. Съгласно броят на населението си градовете в България могат на бъдат класифицирани на най-големи (с население над 100 000 души), големи (50 000-100 000 души), средни (20 000 – 50 000), малки (10 000-20 000 души) и много малки (под 10 000 души). Например при влизането на България в ЕС през 2007 година 25 български града имат население над 50 хиляди души, а през 2018 година броят им е намалял до 18. От тях през 2007 година 10 града са с население над 100 000 души, като в тях живее 49 % от градското население и 38 % от общото население на страната. Към 2018 само 6 града имат население над 100 000 души – София, Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Стара Загора. В тези 6 града живее 64% от градското и 47% от общото население на страната. Струпването на населението в 6 големи града, прави близо 217 града, които са с население под 10 000 души, което означава че делът на много малките градове е преобладаващ в страната. От друга страна ако направим сравнителен анализ на средната площ на 1 област ще видим, че тя е 3964 кв. км., но от 28-те области в страната 17 имат по-малка площ. Следователно съществуват много големи по площ и повече много малки области. Тези териториални аномалии влияят и върху регионалната политика. Към 2018 година средния брой население на една област е 250 000 души, но 21 области са под този показател. Размахът на вариацията между областта с най-малък брой население – Видин (84 хил. д.) и София – град (1,3 млн. д.) е 16 пъти. Налага се изводът, че няма относителна съразмерност между областите по два основни показателя – площ и брой на населението, които са важни характеристики, предопределящи. потенциала за регионално развитие. Средният брой населени места на една област е 190, но в 16 области техния брой е под тази стойност. С най-малък брой населени места са областите София-град - 38 и Русенска област – 84, а с най-голям брой – Кърджалийска област – 470, Габровска област – 356 и Великотърновска област – 336. Броят на населените места в област Кърджали е по-голям от броя им в определеният в ЗРР за целите на регионалното планиране Северозападния район (395). Общият брой на кметствата в страната към 2018 година е 3187. Средния брой кметства на област е 113, но в 13 области броят им е под средните стойности за страната. Съществен проблем е, че 13,0% от населените места нямат землища. Всичко това показва, че сегашното териториално и административно устройство има своите дефицити и в голяма степен

спомага за неиндефициране на проблемите на населените места. Така например, големите урбанистични центрове в Северозападна и Североизточна България нямат градове-балансьори, намаляването на броя на населението на редица средни градове е причина за изменение на техните функции като опорни центрове за развитие. Това от своя страна намалява жизнеността на националната територия и създава зони на ничие влияние, склонни към маргинализиране в по-голяма степен. Очертава се и друг кръг проблеми които са свързани с граничните и планинските територии, както и редица общини с население под 5 хиляди дущи. Това означава, че понятието „село“ трябва да придобие нова характеристика с цел възможност за целенасочена подкрепа от страна на държавния бюджет и придобиване на по автономен статут свързан с неговото благоустройство. Първата стъпка е селата в България да се уедрят и за село да се приема, населено място с поне 100 къщи, като селото може в себе си включва няколко махали, вилни зони, селски квартали, отдалечени махали с поне 10 къщи и отстояние поне 5 километра. Като с промяна в закон за териториално и административно устройство да се даде възможност най-малката териториална единица да придобие институционален статут. Редно е да се регламентира и възможността да съществуват селски общини с население до 2 хиляди души или няколко села с поне 500 къщи. Това ще даде възможности за по-рационално финансиране на населените места от държавния бюджет и провеждане на самостоятелна териториална политика.

Заключение

Проблемите на териториалното и административно устройство в България имат отворен характер. Тяхното решаване трябва да бъде съпроводено с последователни и целенасочени мерки от страна на държавата, която да осигури по-добра бизнес среда на регионално и местно ниво, да подобни качеството и бързината на административните услуги и да създаде устойчив и предвидим публичен сектор. От друга страна е видима необходимостта от промяна в редица постановки в нормативната база уреждащата функционирането и управлението на регионалното развитие.

ЛИТЕРАТУРА

Димов, Н.(2000) “Географското пространство и регионалното развитие на България:новите измерения през XXI век. Доклади от конференция Китен.2000

Гешев, Г. (1999) Проблеми на регионалното развитие и регионалната политика в република България, Географски институт, БАН, ЮЗУ Неофит Рилски.

Джилджов, Ал., В. Маринов. (1998) “Политиката на регионално развитие в процеса на присъединяване към ЕС. Сравнителен преглед. IEWS, ФРМС, София, 1998 г.

Колев, Б. Националното географско пространство на Република България. Изд. Херон Прес, С., 123 с. /

Kolev, B. (2008) National geographic space of Republic of Bulgaria. Heron Press, Sofia, 123 p. (Bg)